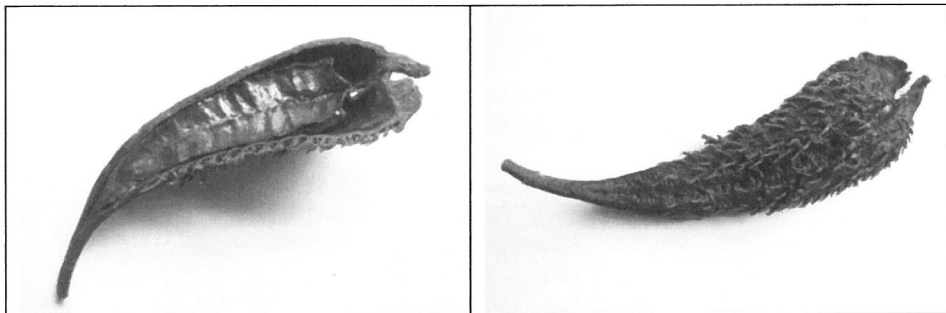

Een zaad van Duivelsklauw (*Ibicella lutea*) op het strand van De Panne

Jan Haelters en Liliane Tytens

Op 26 februari 2017, na een periode van harde wind, wandelden we op het strand van De Panne. Ter hoogte van de meest oostelijke sluffer lag in de laagste vloedlijn een 10 cm lange, halve zaaddoos van een voor ons onbekende plant. Vooral geïnteresseerd in fauna was het van “*oprapen of niet oprapen...?*”.

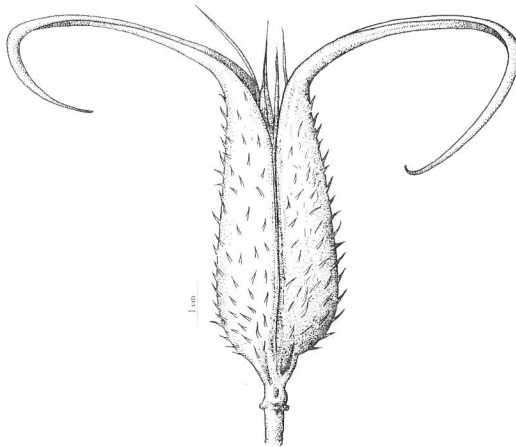
Hoewel de zaaddoos absoluut niet opmerkelijk leek, werd het “*oprapen*” (Figuur 1). Bij het raadplegen van literatuur over drijfzaden (Nelson, 2000; Perry IV & Dennis, 2003; Brochard & Cadée, 2005) vonden we, zoals verwacht, geen zaaddoos die gelijkenissen vertoonde met die van De Panne – dit leek immers geen zaad dat speciaal voor dispersie door drijven uitgerust was. Een dag later herkende Filip Verloove, enthousiaste botanist van Plantentuin Meise, ze echter onmiddellijk als afkomstig van de Duivelsklauw (*Ibicella lutea*), een plant uit de kleine Gemzenhoornfamilie (Martyniaceae; ex Pedaliaceae).

Figuur 1. Binnenzijde (links) en buitenzijde (rechts) van de Duivelsklauw zaaddoos gevonden te De Panne

De Duivelsklauw is een eenjarige woestijnplant, inheems in grote delen van tropisch en subtropisch Zuid-Amerika. De plant wordt in traditionele geneeskunde in Uruguay gebruikt voor het ontsmetten van oog- en huidinfecties (Cerdeiras *et al.*, 2000). Buiten zijn verspreidingsgebied, waaronder Zuid-Afrika, Californië, Florida en Australië, wordt Duivelsklauw beschouwd als een (potentieel) invasieve plantensoort (Lawrence, 1957; Armstrong, 1979; Gibbs Russell *et al.*, 1987; Hickman, 1993; Wunderlin, 1998). In Australië is de import van het zaad verboden (Spafford-Jacob *et al.*, 2004). De

aanwezigheid van Duivelsklauw werd al vastgesteld in Griekenland, Tunesië, Algerije en Frankrijk (Yannitsaros & Bazos, 2006; El Mokni *et al.*, 2012), maar ongetwijfeld werd ze in nog tal van andere landen aangetroffen – een uitgebreide literatuurstudie zou dat kunnen aan het licht brengen. Duivelsklauw is, verwilderd, heel zeldzaam in België. Ze werd tussen 1894 en 1947 diverse keren als ‘*wool alien*’ (een uitheemse plantensoort geïntroduceerd via de import van wol; Lousley, 1961) vastgesteld in de vallei van de Vesder. De plant werd in ons land voor het laatst gerapporteerd in de omgeving van Luik in 1992, mogelijk gekiemd uit een al oud zaad (Lambinon *et al.*, 1993; Verloove, 2006; 2017).

Figuur 2. Volledige zaaddoos van Duivelsklauw (Tekening: Liliane Tytens)

De rijpe zaaddozen van de plant zien eruit als een zwarte klauw met twee lange, gekromde en zeer harde en scherpe ‘vingers’ (Figuur 2). De vinger van de halve zaaddoos die wij vonden was niet meer aanwezig. De zaaddoos kan zich aan grote dieren vasthaken, waardoor het zaad zich over een grote afstand kan verspreiden. Volgens Armstrong (2010) is de plant één van de meest duurzame en ingenieuze lifters, en Antony Huxley (1974) beschrijft de liftende zaaddozen als ‘*hookers*’. Omdat grazers zoals paard, schaap en koe pas recent in Zuid-Amerika geïntroduceerd werden, is het mogelijk dat het zaad vroeger onder meer verspreid werd door reuzenluiaards (*Megatherium*), die pas 10.000 jaar geleden uitstierven.

Duivelsklauw wordt beschuldigd van passieve vleeseterij, maar de jury die daarover beslist, is blijkbaar nog in beraad. De plant vangt kleine vliegjes door middel van kleefstoffen die door de bladeren afgescheiden worden: vandaar ‘passief’ – er is geen beweging nodig om de prooi te vangen. Bovendien scheidt de plant geen enzymen af die ‘prooien’ kunnen verteren (Meyers-Rice, 1999; Wallace *et al.*, 1999). De plant zou

mogelijk wel profiteren van de voedingsstoffen vrijgesteld door de rottende insectenkadavers, en krijgt dan maar de stempel van ‘*protocarnivoor*’, ‘*paracarnivoor*’, ‘*subcarnivoor*’ (Schnell, 2002), of ‘*quasi-carnivoor*’.

Hoe de zaaddoos op het strand van De Panne terecht kwam, zal wellicht altijd een mysterie blijven. Mogelijk is ze vanuit Zuid-Amerika, of een land waar de plant geïntroduceerd werd, tot bij ons afgedreven, eventueel vastgehaakt aan één of ander drijvend voorwerp. Misschien werd ze door een reiziger meegebracht, en weggegooid. De zaden worden te koop aangeboden via internet, maar de plant is niet populair als tuinplant: ze is bedekt met een kleverig slijm, ze stinkt, en de zaaddoos hebben erg scherpe uitsteeksels die kinderen of huisdieren kunnen verwonden.

De op het eerste gezicht onaantrekkelijke, bruine zaaddoos op het strand van De Panne bleek dus wel interessant. De wonderbaarlijke wereld der planten ging een klein beetje open. In ieder geval zullen we de volgende keer niet meer twijfelen: “*Oprapen*”!

Dankwoord

We danken graag Filip Verloove van Agentschap Plantentuin Meise voor de identificatie. De zaaddoos gevonden te De Panne werd opgenomen in de uitgebreide collectie van het herbarium van de Plantentuin Meise.

Summary

This article describes the find of a seed pod of Devil’s claw (*Ibicella lutea*; Martyniaceae) on the beach of De Panne, Belgium. This desert plant is native to south America. It remains a mystery how this seed pod of a plant very rarely encountered in Belgium arrived on the beach, but this demonstrates the fact that it is sometimes useful to collect seemingly uninteresting items on the beach.

Literatuur

- ARMSTRONG W.P., 1979. Unicorn plants in California. *Fremontia* 7(1): 16-22.
- ARMSTRONG, W.P., 2010. Devil's claws: hitchhikers on big animals. In: Waynes Word, an on-line textbook of natural history. <http://waynesword.palomar.edu/index.htm>, geraadpleegd op 25 maart 2017.
- BROCHARD, C.J.E. & CADÉE, G.C., 2005. Tropische drijfzaden van de Nederlandse kust. Tabellenserie van de Strandwergemeenschap no. 30.
- CERDEIRAS, M.P., FERNÁNDEZ, J., SOUBES, M., VERO, S., FERREIRA, F., MOYNA, P., OLANO, I. & VÁZQUEZ, A., 2000. A new antibacterial compound from *Ibicella lutea*. *Journal of Ethnopharmacology* 73(3): 521-525.
- EL MOKNI, R., HAMDI, N., DE BELAIR, G. EN EL AOUNI, M. H., 2012. Découverte d’*Ibicella lutea* (Lindl.) Van Eselt. (Martyniaceae) en Kroumirie (NordOuest de la Tunisie). *Poiretia*, la revue naturaliste du Maghreb 4: 1-6.
- GIBBS RUSSELL, G.E., WELMAN, W. G. M. RETIEF, E., IMMELMAN, K.L., GERMISHUIZEN, G., PIENAAR, B.J., VAN WYK, M. & NICHOLAS, A., 1987. List of species of southern

- African plants. *Memoirs of the Botanical Survey of South Africa* 2 (1–2): 1–152 (pt. 1), 1–270 (pt. 2).
- HICKMAN J.C., 1993. *The Jepson Manual: higher plants of California*. Oakland, USA: The University of California Press.
- HUXLEY, A., 1974. *Plants and Planet*. Penguin Books.
- LAMBINON, J., FRISQUE, G. & FONTENELLE, E., 1993. Une plante aux fruits étranges apparue a Liège: *Ibicella lutea* (Martyniaceae). *Natura Mosana* 43(2): 79-82.
- LAWRENCE, G.H.M., 1957. Proboscidea and other unicorn plants. *Baileya* 5(3): 127–132.
- LOUSLEY, J.E., 1961. A census list of wool aliens found in Britain, 1946-1960. *Proceedings of the Botanical Society of the British Isles* 4: 221-247.
- MEYERS-RICE, B.A., 1999. Testing the appetites of *Ibicella* and *Drosophyllum*. *Carnivorous Plant Newsletter* 28: 40-43.
- NELSON, E.C., 2000. Sea beans and nickar nuts. *BSBI Handbook No 10*. Botanical Society of the British Isles, London, UK.
- PERRY IV, E.L. & DENNIS, J.V., 2003. *Sea-beans from the tropics*. Krieger Publishin co., Malabar, FL, USA.
- SCHNELL, D.E., 2002. *Carnivorous plants of the United States and Canada* (2nd edition). Portland, USA: Timber Press.
- SPAFFORD-JACOB, H., RANDALL, R.P. & LLOYD, S.G., 2004. Front door wide open to weeds: an examination of the weed species permitted for import without risk assessment. *WWF Australia*.
- VERLOOVE, F., 2006. Catalogue of neophytes in Belgium (1800-2005). In E. Robbrecht (Ed.). *Scripta Botanica Belgica* 39. Nationale Plantentuin van België. Wetteren: Universa.
- VERLOOVE F., 2017 [*Ibicella*]. Manual of the alien plants of Belgium. Nationale Plantentuin van België. www.alienplantsbelgium.be, geraadpleegd op 25 maart 2017.
- YANNITSAROS, A. & BAZOS, I., 2006. *Ibicella* (Stapf) Van Eseltine: a genus of the American family Martyniaceae new to Greece. *Annales Musei Goulandris* 11: 271-279.
- WALLACE, J., MCGHEE, R. & BIOLOGY CLASS, 1999. Testing for carnivory in *Ibicella lutea*. *Carnivorous Plant Newsletter* 28: 49-50.
- WUNDERLIN, R.P., 1998. *Guide to the vascular plants of Florida*. Gainesville, USA: University Press of Florida.

**Jan Britostraat 24
8200 Sint-Andries**